

posebej ptuje besede, dodal pa vseskozi pod črto opazke, ki tolmačijo tekst. Kdor izmed naših duhovskih naročnikov, hrv. ali slov., kupi knjigo zaradi pridig in razprave o grehlih, imel hode v njej prav primerno in dobro tvarino za javne cerkvene govore.

Dr. Fr. L.

Knjige «Maticе Hrvatske» za 1. 1892.

Matica Hrvatska je izdala za leto 1892. te-le knjige: 1. Hoić: Slike iz obćega zemljopisa. Knj. III. (Pouč. knj. XVII.) — 2. Mignet: Poviest francuzke revolucije od god. 1789. do god. 1815. Preveo Ivan Rabar. (Svjetske poviesti knj. XI.) — 3. Antologija Hrvatska. Umjetno pjesništvo starijega i novijega doba. Sastavio Hugo Badalić. — 4. Novak: Pod Nehajem. Prispovijest. (Zab. knj. CXLV—CXLVII.) — 5. Carić: Kristof Kolumbo i otkriće Amerike. — 6. Tomić J. E.: Pastorak. Pučki igrokaz u četiri čina. (Zab. knj. CXLVIII—CXLIX.) — 7. Šandor-Gjalski: Osvit. Slike iz tridesetih godina. (Zab. knj. CL—CLIII.) — 8. Smičiklas i Marković: Matica Hrvatska od god. 1842. do god. 1892. Spomen-knjiga. — 9. Plutarhovi izabrani životopisi, dio prvi. (To dobé udje samo za doplaćan 1 glđ.)

(Dalje.)

ČEŠKO SLOVSTVO.

Slovstveni paberki s Češkega.

(Zbral univ. doc. dr. J. Tumpach.)

Dragi gospod urednik! Obljubo, s katero sem se pred časom zavezal Vam in svojemu milemu prijatelju dr. K., pričujem izpolnjevati s tem, da Vam pošiljam za «Dom in Svet» prve paberke, katere sem za Vas zbral na našem slovstvenem polju. Bolje bi bilo morda, če bi bil imenoval te svoje dopise «Quodlibet», ker nikakor ne mislim pisati sestavnega poročila o našem slovstvenem delovanju, marveč ravnati se hočem tako, kakor se mi ravno nameri in mi v spominu oživé slovstvena dela; nadejam se, da temu ne oporekate; v tem bo po moji sodbi nekaj več raznolikosti. Pa saj napis ni vse in zato ga ne premenim; rajši takoj začnem. Samo te slobode si še želim, da me nimate za nemarnega dopisnika, če bi kako moje poročilo ne prišlo ob pravem času navzlic moji dobri volji.

Pri nas je «na národa roli dědičné»¹⁾ čilo življenje. Slovstveni trg je kar zasut z najrazličnejšimi proizvodi. V vseh strokah in delih vede, lepega slovstva, pesništva se deluje v resnici »s chutí úsilovnou«, kakor si je to nekđaj želel pevec nesmrtné «Slávy dcery»; res ne moremo vsega opaziti in zabeležeti, tem manje vsega prečitati, da ne rečem: proučiti.

Če bi sodili po številu slovstvenih proizvodov o številu národa, moralo bi nas biti ne pet, marveč štirikrat pet milijonov.

Kakšen razloček je med sedanostjo in dobo pred šestdesetimi — sedemdesetimi leti! Tedaj

je imel vsak posamnik, katerega je pobožalo jutro probujajočega se narodnega življenja, v svoji knjižnici vse češko slovstvo vseh strók; sedaj pa je mogoče strokovnjaku le z velikimi gmotnimi sredstvi preskrbeti si knjig, spadajočih v njegovo lastno stroko, in le s težka more misliti na to, da bi si nakupil knjig iz drugih strók. Tako so se premenili časi. No seveda so sedaj razmere tudi izcela druge, kakor so bile tedaj. Pred šestdesetimi leti je bilo jako težko najti češki knjigi založnika; sedaj pa je založnikov na izbiro. Množé se tudi od leta do leta bralci, tako da danes ni že več vasice pri nas, kamor bi ne dohajala češka knjiga. Po vseh občinah se ustanavljajo knjižnice; da, po nekaterih ni samo jedna, marveč so po tri, štiri knjižnice, po mestih seveda še več. Ustanavljajo jih posamniki, vzlasti duhovščina, ustanavljajo jih razna društva, n. pr. «Besede» (Čitalnice), «Čtenářské jednoty» (bralna društva); ustanavljajo jih visokošolci, n. pr. akademično društvo «Radbuza», «Sázavan» itd., ustanavljajo jih slovstvena društva bogoslovcev iz češko-moravskih semenišč, katere imenujejo «Sušilovke», ustanavljajo jih društvo «Vlast» in na Šleskem posebno «društvo za ustanavljanje knjižnic» itd. Potem ni čuda, če založniki pri izdavanju knjig kar tekmujejo med seboj. Poprej je bil pisatelj vesel, če ga je založnik povabil na jeternice, da bi takó nagrado vsaj pojedel, sedaj pa plačujejo mnogi založniki za naše razmere v resnici sijajne nagrade. In pri tem se jim jako dobro godí. Pohvaliti jih treba še v tem, da pri zunanji upravi knjig ne varčujejo, in da se zato v tem obziru naše knjige lahko merijo z vsemi drugimi, nemškimi, ali francoskimi. To velja zlasti pri tistih proizvodih, ki izhajajo v zalogi Ottovi, Topičevi in Vilímkovi.¹⁾ Sicer so pa te tri tvrdke največje češke založne tvrdke: njim se pridružujejo še druge, n. pr. Valečkova, Urbánkova, Stýblova, Kotrbova, benediktinov Rajhradskih, Hynkova, Reinwartova, Řivnačeva i. dr.

Vrh tega so našem slovstvu v krepko podporo tudi razni zakladi in društva, ki so ustanovljena nekaj v podporo slovstva samega, nekaj v podporo pisateljem.

Tako društvo je «Svatobor», kateremu stoji na čelu češki romanopisec Václav Vlček, urednik «Osvěte». Imovine ima mnogo, in sicer so največji del njegov darovi duhovnikov, n. pr. Filipa Čermáka, Štulca, Pechara, V. Třebizskega itd. Pač so se pritoževali, in ne po krivici, da se pri podeljevanju daril včasih premalo gleda na namere teh blagih darovalcev. Tudi imovina drugega podobnega društva «Maja», v katerem se družijo po največ mlajše pisateljske moči, vedno raste in ima razne in vsakovrstne vire. Imetek njegov pa vendar ni bolj narasel, nego katoliškega društva «Vlasti», da si je to mlajše od prvega.

Društvo «Vlast» je ustanovil šele pred osmimi leti duhovnik nadškofije Praške, Tomáš Škrdle. Danes pa šteje že nad 1600 udov, vplačavših po 50 gl., in 130 členov, vplačavših po 100 gl., katerim se pridružuje cela vrsta takih, ki pla-

¹⁾ Na národa dednem polju.

¹⁾ Menda tudi Šimáčkovi.

Uredn.

čujejo vsako leto po 3 gl. Zato more to društvo vsako leto blagodarneje razvijati svoje delovanje. Že sedaj izdaje tri liste: »Vlast» (domovina), »Vychovatel» (vzgojevatelj) in »Dělnické noviny» (delavski list). Poslednji list ima vrh tega še svoj lastni zaklad, ki znaša že nad 2000 gl. S tem se zlasti poravnava stroški za predavanja, katera napravlja društvo za delavce in kmete na deželi; ž njim podpira »Historický kroužek» (zgodovinski krožek), ki se je pri tem društvu sestavil; ž njim ustanavlja knjižnice in daje čitati knjige, da bi se kmalu mogel izdati seznam vseh knjig, ki so vredne priporočila. Društvu predseduje sedaj dr. Rudolf Horský; vsi škofje češki so mu udje.

Podobno ima tudi »Dědictví sv. Prokopa» za izdavanje vednostnih bogoslovskih knjig precejšno imovino, namreč do 80.000 gl.: členov ima okoli 1800, vplačavših po 40 gl. Omenjati nam je tudi: »Dědictví maličkých», ki ima svoj sedež v Kraljevem Gradcu in izdaje knjige za mladino, »Dědictví sv. Janské» v Pragi, »Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje» na Moravskem, dalje »Maticе Česká», »Maticе Moravská» itd. Nedavno se je pridružila tem društvom in fondom (zakladom) »Česká Akademie», katero je ustanovil njen sedanji predsednik stavitelj Hlavka, in kateri so pomnožili imetje mnogobrojni darovalci; med temi je rodbina cesarska, plemstvo

in mesta. Pod zaščitnikom nadvojvodo Karolom Ludovikom se jako veselo razcvita in močno upliva na razvoj češkega slovstva s tem, da sama zalaga razne proizvode in da deli drugim podpore.

Ker je toliko gmotnih pomočkov, ni čuda, da število pisateljev vedno rase in sicer tako v smeri vednostnega kakor tudi zabavnega slovstva. Seveda ni vse dobro zrno, kar se izdā. Vzlasti naše pesništvo je že zdavna nehalo biti »deviško«; zavlekli so vanjo frivolnost, katere glavni zastopnik je pri nas Vrchlický (Emil Frida) s svojo šolo. Ni prav trditi, da je on prvi, ki tako piše; že dolgo pred njim je zlagal take pesmi Pavel Šafařík, sicer tako zaslužni učenjak in raziskovalec slovanski. Vkljub temu pa moramo hvaliti pri Vrchlickem izborna oblika, lahki zlog in neizmerno plodovitost. Če bi se z obliko njegovih spisov skladala še vsebina, nihče bi mu ne mogel odrekati prvega mesta med češkimi pesniki. Sicer pa v nekaterih stvareh nadkriljujejo mojstra njegovi učenci, med katerimi se vzlasti Machar in Mužik odlikujeta s svojo brezversko ali vsaj za vero brezbržno (indiferentno) smerjo; »Hlídka literární», list prinašajoč samo slovstvene novice in ocene novih del (izdajejo ga Rajhradski benediktinci), »Obzor», Brnski list za lepo slovstvo, in »Vlast» so podali o tem že mnogo vzgledov.

(Dalje.)

Razne stvari.

Naše slike.

«V izdelovalnici tiskanih slik» (str. 97). Slika nam predočuje, kako se vrši delo zlasti pri bakro- in jeklorezih. Na levi se vidi mladenič, ki riše, na desni pa imaš moža, ki po sliki reže v ploščo ali rezanko. V ozadju so razne priprave za obdelovanje ploč: dva izpirata vrezano podobo, jeden pripravlja tekočino, jeden popravlja morebiti napake, v ozadju pa dva tiskata s posebnim tiskalom. Naj pojasnjuje slika čitateljem, kar smo in kar bomo pisali o tiskanih slikah. — O Ivanu Pucherju, svetlopišču (fotografu) izpregovorimo pod posebnim naslovom. — «Jan Mieczysław Baudouin de Courtenay» (tako naj se čita pravilno njegovo ime v poljski pisavi in blagovoljno popravi tiskarski pogrešek na str. 97 in 99). Natančno po fotografiji posneti obraz našega jezikoslovca je prav tako prikupljiv, kakor njegov dobrovoljni slovanski značaj. Za fotografijo izrekamo zahvalo g. Kašparju Križniku v Motniku. — Velezanimiva je slika na str. 105: «Gregor Rihar na Blejskem Jezeru.» Ne samo, da nam kaže slavnega in nepozabnega slovenskega skladatelja v res pesniški in slikoviti okolici, ampak tudi njen izvirnik je delo posebne vrste. Pred dvema letoma nam je poslal g. kapelan Ivan Kačar malo sliko, 83 mm visoko in 65 mm široko s podpisom (spodaj pod črto): «Gr. Rihar».

Ob desni strani pa, na dnu čolna, je zapisano: «Svetlopis I. Pucher (m. p.) 1856.» Lepa sličica mi je jako ugajala, da si je njena barva rjavosiva nekam neprijetna. Ugibal sem, kaj bi bila, kako bi bila neki narejena. Prepričal sem se, da je prava fotografija, posneta po narisani sliki. Dal sem jo pogledati dvema prijateljema; ta dva sta mislila, da je fotografija narejena po prirodi. A to nikakor ni. Gore se ne naredé po prirodi nikdar tako krepko, kakor so izražene tukaj: na stopnjicah se čisto jasno vidi črtanje, zakaj črte, bolj ali manj pravilne, presekané, tanjše in debelejše, se dobro spoznajo. Torej fotografija po risbi. A kje je risba? Čakajoč, da se mi ta stvar pojasni polagoma sama ob sebi, dam gospodu Jos. Zeplichalu narisati sliko prav po Pucherjevi sliki. Novo risbo vidijo čitatelji v listu; narejena je natančno po fotografiji, samo namestu visokega cilindra v fotografični podobi nam kaže naša (zaradi vkusnejšega lica) navadni nizki klobuk. Nekako tak je bil izvirnik, po katerem je naredil Iv. Pucher fotografično sliko. Ko bi ga kateri izmed naših prijateljev zasledil, prosimo, naj nam to sporoči.

Pucherjeva slika je narejena na navaden papir, ki je pa posebno pripravljen za fotografijo ter je fotografom znan kot solnati papir. Dasi je slika stara 47 let, vendar je še popolnoma krepka in živa; priča nam, da je bil Pucher res umen, spreten in natančen fotograf.

ni spametovala hčerina nesreča, marveč obljubil jo je celó za ženo oderuhu Martinu, da ga ne bi več nadlegoval zaradi denarja. Nu, račun sta napravila prezgodaj, ker Jaga ni hotela niti čuti o Martinu, kateri je bil oduren vsakemu poštenemu človeku. Ne samo to; Jaga je celó obljubila siromaku Miji, da vzame njega ali pa nobenega, ker jo je rešil smrti in ker se ji je vedno smilil — on, kateri je bil od vseh zapuščen, in katerega so celó zlobni jeziki obdolžili tatvine. Pokazalo se je hitro, da je Mijo nedolžen, in sam gospod župnik ga je vzel k sebi v službo. Marko od sedaj — ker so se od vseh stranij oglašali upniki — še bolj čemeran, odšel je nekega zimskega dne na semenj, da prodá konje, a vračajoč se po noči domov obleži v snegu, kjer ga najdejo že vsega prezeblega. Pomóči mu ni in spravljen z Bogom in ljudmi — umrje, a dovoli še pred smrtjo Jagi, da vzame Miška v božjem imenu. Mijo pa vendar ni ostal v Željkovcu, ampak je odšel po nasvetu Jage v mesto, da se izučí kakega rokodelstva. Naposled dobi znanega ali ostrega mojstra Krupića v Varaždinu. Krupić je imel več pomočnikov, več ali manj razuzdanih in pokvarjenih, le najstarejši in najumnejši, Josip, je bil izjema. Hodil je k maši in večernicam, prebiral rad dobre knjige in tudi neveščega Miška vzel v svojo obrambo. Miško je tukaj veliko prestal, pa marljivost in poštenost je premagala vse, in v malo letih se je izučil kovaštva. Krupića, katerega je sreča storila ošabnega in mlačnega za verske stvari, spametila je zopet nesreča, a njegovo hčer dobi dobri Josip. Mijo, ki si je bil prihranil nekoliko stotakov, vrne se zopet v Željkovec, kupi ondu že prodano Markovo hišo, napravi kovačnico in vzame svojo Jagico. Martin, kateri je bil v zvezi z raznimi hudodelniki, hotel se je oprati in se ni hotel več z njimi družiti in jih podpirati, a oni so mu iz maščevanja zažgali hišo, zaradi česar je mož obnorel. Nikdo ni po njem žaloval.

Pripovedka se čita prav prijetno. Če jo primerimo «grofu Borovačkomu», zdi se nam boljša, ker nenavadne dogodbe niso tako goste kakor ondi; vsa povest se vrši na domačih hrvaških tleh, in ne v ptujini. Pisatelj lepo in verno opisuje v prvem delu povesti oni del hrvaškega naroda, med katerim že toliko let deluje, slika nekatere narodne običaje in lepo uči, kakšen bodi dober kmetovalec. V drugem delu nam pa kaže še rokodelsko življenje z napakami in vrlinami; tako bode knjiga jednako mila in poučna kmetovalcu in rokodelcu. V knjigi se omenja tudi naša družba sv. Mohorja in priporočujejo katol. rokodelska društva. Čas bi bilo, da se tudi na Hrvaškem osnujejo taka društva, saj so jih hrv. rokodelci ravno tako potrebni kakor drugi. Niti najmanje ne dvojim, da bode imela ta povest dosti pazljivih čitateljev in da bo tudi rodila dosti zdravega sadú.

Janko Barlè.

Knjige «Matiče Hrvatske» za l. 1892.

Matica Hrvatska od godine 1842. do godine 1892. Spomen-knjiga. Napisali Tade Smičiklas i Franjo Marković. Vel. 8°. Str. 338. Cena 2 glđ. 50 kr. — Leta 1842. se

je utemeljila — rekel bi, v naročju narodne zagrebske «Čitaonice» — «Matica ilirska». Bilo je v seji dne 10. februarja omenjenega leta, ko se je rodil sklep, da se založi glav-nica za izdavanje hrvaških knjig. «Matica ilirska» je doživela vesele in bridke dneve, a delovala je med Hrvati plodovito. Njeno ime nam kaže tedanjega duha: bilo je vladi v iz-podtiko. Samostojno društvo je postala «Matica ilirska» šele leta 1850., ko je ponehala «Čitaonica», a leta 1873. je premenila tudi ime in se zvala odslej (z novimi pravili) «Matica Hrvat-ska». Torej je bila lani petdesetletnica, odkar živi Hrvatom «Matica», in dostojen književni spomenik tega je naša vrla knjiga. V prvem delu podaje Tade Smičiklas, sedanjí društveni predsednik, povijest (zgodovino) «Matiče Hrvat-ske», v drugem so popisani «Znameniti članovi uprave M. H.», v tretjem pa «Znameniti dobro-tvori M. H.». Ocenó o tej knjigi izrečemo lahko z malo besedami: Kakor je častna »zlata knjiga« onih hrvaških rodoljubov, ki so v «Matici» de-lovali za hrvaško knjigo, tako je sedanjim in poznejšim Hrvatom ogledalo ali zrcalo domo-ljubja, knjiga-budnica za vstrajno slovstveno delovanje. Ne dvomimo, da bode ta knjiga «Matico» še povzdignila i po zunanji i po no-tranji moči. Če nam prvi spis kaže grajenje in zgradbo «M. H.», kažejo nam drugi spisi posa-mezne stebre, posamezne za «M. H.» zaslužne može v mičnih življenjepisih. Največ izmed teh je napisal Smičiklas, štiri pa je vpisal Fr. Mar-ković. Duha svojega pa je knjigi vdihnil gospod Tade Smičiklas, ki sedaj tako modro in delavno vodi «Matico». Ob tej priliki želimo iz dna srca, da bi «Matica Hrvatska» še plodoviteje delo-vala v drugem petdesetletju, da bi pa nikdar ne zapustila jedinega temelja narodnemu na-predku: krščanskih resnic, načel in vzorov. Rasi «Matica Hrvatska», rasi, a bodi vedno zdrava po duhu, močna in slavna po številu svojih udov!

Dr. Fr. L.

ČEŠKO SLOVSTVO.

Slovstveni paberki s Češkega.

(Zbral univ. doc. dr. J. Tumpach.)

(Dalje.)

Iz tega vzroka priznavamo sedaj prvo mesto med češkimi živečimi pesniki Svatopluku Čechu, ki je popolnoma češki domači pesnik. S slastjo se beró njegovi premnogi spisi, n. pr. «Dagmar», «Lešetínský kovář», «Petrklíče», «Ve stínu lipy» in izmed spisov, spisanih v prozi, zlasti «Výlet pana Brovčka na měsíc» in ravno tako novi, epohalni «Výlet do XV. století». V obeh satirah biča napake in slabosti češkega javnega, vzlasti slovstvenega življenja. Čechu¹⁾ ob strani se pa stavi, vendar šele v poslednji dōbi, Sládek, ki

¹⁾ Vrhlicky in Svatopluk Čech sta si vrstnika tudi po starosti. Letos praznujeta oba štiridesetletnico svojega življenja. Čehi ju jako slavé ob tej priliki. Prasko mesto jima je poklonilo po 1000 glđ. v zlatu v častni dar. Vendar se vidi, da je sedanjemu duhu Vrhlicky ljubši kakor Čech. Dati mu menda hočejo na vseučilišču stolico za ptuje jezike.

Uredn.

si je dobil s svojimi «Skřivánčí písně» (škrjančeve pesmi) naglo povsodi prijatelj; ti so mu ostali še tudi po najnovejših njegovih prizvodih, v katerem mu je lira srečno zazvenela v duhu narodnih pesmij. Izmed drugih pesnikov neduhovnikov omenjam «Pootavskega starca» Adolfa Heyduka, Zeyera, Krásnohorsko, Legera, Kaminskega, Klášterskega, oba Kvapila itd., katerim se družijo še drugi mlajši in starejši pesniki različne smeri in raznolikega jedra. V lepovslovju pa je sedaj najbolj priljubljen Alojz Jirásek, katerega mnogi spisi so v resnici vse hvale vredni; nekateri pa se ne morejo priporočevati zaradi nekatoliškega duha, ki veje v njih. K spisom prve vrste štejemo razven drugih tudi roman «F. L. Věk», ki je poslednji dve leti izhajal v «Osvěti»; tu slika pisatelj mojstersko in jako zanimivo prve dôle naše narodne probuje h koncu minulega stoletja.

Razven Jiráska goji roman tudi Václav Vlček, in treba je pripoznati, da je mnogo njegovih del v resnici dragocenih in v vsakem obziru dostojnih. Osobito so priljubljeni njegovi romani: «Dalibor», «Zlato v ohni», «Samohrady» in «Setník Halaburd». «Samohrady» so predelani tudi za na oder pod imenom «Povodeň»; predelal jih je v ta namen Vlček sam, ki se je že preje pečal z dramatičnim pesništvom; to dokazuje njegova «Milada».

Izmed premnogih prozajikov neduhovnikov imenujem le še Edvarda Jelínka; njegove razne «Črty» so pisane v resnici v nekem posebnem duhu — dejal bi — nekako v zaupnem duhu in jako ljubko se beró. Omenjam le njegove «Črty Varšavské» in «Kozácké črty», dasi bi mogel imenovati še druga dela njegova z zabavno in poučno vsebino. Poleg Jelínka pišejo povesti tudi Herites, Preissová, Světlá, Podlipská, Šimáček, Lier, Kostelecký in drugi in druge; vendar odkrito priznavam, da bi med vsemi temi raznimi romani, romaneti in povestmi prvo mesto dal vendar-le «Babici» rajne Němcove in njeni «Pohorská vesnice».

Kar se pa tiče katoliških pisateljev, jih je pa, hvala Bogu, že lepo število. Na mestu umrlih delavcev katoliških, n. pr. Vinařicekega, Ehrenbergra, Jablonskega, Třebizskega, Štulca, Pakoste itd. ni morda popolnoma enakih naslednikov, vendar po njihovih stopinjah hodijo in v njihovem duhu pišejo sedaj v verzih in v prozi med drugimi veteran katoliških pisateljev František Pravda (Vojtěh Hlinka), Alojz Dostál, Václav Kosmák, Bohumil Brodský (Zahradník), Křen, Košťál, Brynych, Šťastný, Dvořák, Kyselý in mnogo drugih. Najpriljubljenejša sta vendar Pravda in Kosmák, katerih spisi so jedro vsem knjižnicam, ki se ustanavljajo po selih. Vsak izmed njiju je res dovršil jako zaslužno delo; njuni spisi so pravi misijonarji češkega ljudstva. Pravdova «Kaplička pod lipami» in «Matka študentů», poleg njegovih nebrojnih drugih povestic, in Kosmákovo «Kukátko», «Chrt», «Eugenie», «Dobrá rada» itd. so pravi biseri v slovstvu za ljudstvo. Ravno tako bere narod jako rad tudi povesti Dostálove in spise Brodškega. Oba pisatelja sta še mlada; napisala sta pa že povestij veliko število. Dostál zna zlasti ob-

delovati povesti iz socialnega življenja; Brodský pa jemlje izvečine snov iz vojaškega in lovškega življenja. Křen hodi ponajveč za Kosmákom in piše razkošne slike s Hane; Košťál pa priobčuje najrajši értice iz pogorskega življenja, često polne humorja. Dr. Edvard Brynych, kraljevograjski škof, je pa pravi leposlovni katoliški apologet; v obliki povestic pojasnjuje ljudstvu verske resnice, ki ločijo katoliško vero od reformovane, in sicer v resnici izbornó. Njegove povesti: «Kříže a Kalichy», «Růženka», «Dílo lidí» itd. so najboljši pripomočki, ali bolje, katekizmi za katoliško ljudstvo v versko mešanih krajih; in kako znamenito vplivajo, vidi se iz tega, da se jih je po teh knjigah izpreobrnilo že mnogo.

Sicer pa Brynych še tudi na drug način deluje blagovito, s tem namreč, da izdava knjižice po dva krajarja pod imenom «Slova pravdy» (besede resnice); v njih razmotrava večinoma sam v lahko umljivem zlogu najnavadnejša in najbolj pereča vprašanja, n. pr. o materijalizmu, o ateizmu, o emancipaciji, o socializmu itd.

Med pesniki-duhovniki ima sedaj po smrti Pakostini prvo mesto Vladimír Šťastný, urednik brnskega «Obzora»; njegova najlepša zbirka je dosedaj «Kytice z Moravy» in v njej «Pohádka o dvanácti měsíčkách». Nadarjena pesnika sta tudi Ksaver Dvořák in Kyselý, katerima se zlasti legende dobro posrečijo.

(Dalje.)

POLJSKO SLOVSTVO.

Wyspy Sandwichie i Gambier w Oceanii przez X. Józefa Holubowicza T. J. W Krakowie, w drukarni «Czasu» Fr. Kluczyckiego i sp. 1892. Cena 40 kr. — Otoka sandviške in gambierske opisuje v tem delu prerano umrli urednik «Missyj katolickich», o. Józef Holubowicz, T. J. Vsa obravnava ima dva oddelka. V prvem opisuje v treh poglavjih, z desetimi podobami in z malim zemljevidom sandviške otoke po zemljepisni legi in kakovosti, verske nazore poganskih prebivalcev, začetek in razširjanje kršćanstva. V drugem delu opisuje gambierske otoke iz skupine družnih otokov: ljudi, misijonsko delovanje, težave in uspehe misijonarjev in njih upe za prihodnost. Dve sliki dopolnjujeta opisovanje. Delo je pisano jako pristrčno in v lahkem jeziku, tako, da tudi poljskega jezika manj vajenim ne bode delalo težave. Za vzgled ondotnega jezika naj služi ta-le pesmica:

He Atua ko tahi noti.	Bog je samo jeden.
R toru mea Atua.	Tri osebe so v Bogu.
R kore toru Atua	Ni treh Bogov;
He Atua ko tahi noti.	Bog je samo jeden.

Dr. J. J.

Albania. Zarisy etnograficzne, kulturalne i religijne. Skreślił X. Marcin Czerminski T. J. Wydanie ilustrowane. W Krakowie, w drukarni «Czasu» Fr. Kluczyckiego i sp. 1893. 8°. Str. 327. Cena 2 gld. — Dasi je Albanija v Evropi, ob morju, blizu dveh omikanih držav, dasi je bila v davnini — rekel bi — kulturna dežela, dasi je v preteklosti katoliška vera pridobila si mnogo tál, vendar si jo dananes misli vsakdo kot pol — ako ne popolnoma barbarsko

ČEŠKO SLOVSTVO.

Slovstveni paberki s Češkega.

(Zbral univ. doc. dr. J. Tumpach.)

(Dalje.)

Omenil sem nekoliko katoliških pisateljev, kateri v prozi in pesništvu skrbé za plemenito zabavo ljudstva. Sedaj pa pokažem, da se tudi vеди pri nas ne godi slabo; za vsako znanstveno stroko so delavci in sicer po največ jako dobre moči. Da je znanstvu mnogo pomagalo češko vseučilišče, to je jasno kakor beli dan; saj so učitelji visokih šol dolžni, da skrbé za čilost in razvoj znanstvenega slovstva. Zaradi tega se bode tudi odslej boljše godilo katoliškemu znanstvenemu slovstvu, dasi s tem še ni nikakor rečeno, da bi bila dosedaj spala katoliška veda. Ravno nasproten pojav vidimo, če se le malo ozremo po tem, kar se je doslej zvršilo. Da začnemo takoj z modroslovjem in apologetiko, imenujem kot zastopnike teh ved najpreje dr. Evgena Kadeřávka, vseučiliškega profesorja v Pragi. Njegova «Formálná logika», ki jo je izdal l. 1887. v založništvu svetopropokopskega društva, vredna je v resnici hvale; ker je delo jasno, umevno je vsakomur. V založništvu ravno tistega društva pa izide čim najpreje (morda že prihodno leto) njegova «Psychologie». O drugih delih in sestavkih tega pisatelja (pisal je tudi nemški) nečemo govoriti; pristavljamo le, da bi bilo dobro, če bi slavni gospod pisatelj predelal in izdal vse stroke filozofije, da bi tako njegovo modroslovje na temelju sv. Tomaža bilo razumnikom uspešno orožje proti lažnivim načelom novodôbnega modroslovja. Sicer pa izvrstno pomaga Kadeřávku dr. Pospíšil, vodja škofijskega semenišča v Brnu, modroslovec v pravem pomenu besede. To najbolje spričuje njegova knjiga, posvečena rajnemu Schwetzu: «Filosofie podle zasad sv. Tomáše Akvinského», izdana v Brnu leta 1883. Dosedaj je izšel prvi del, ki obsega materijalno logiko, nočtiko in splošno metafiziko ali ontologijo. To delo je jako zaslužno; pisano je jasno in zlasti zato se priporoča, ker je v njem srečno dovršena češka skolastična terminologija s pomočjo učenjakov Procházke in Bartoša. Bog daj, da izide kmalu drugi del! — Tudi dr. Vaclav Hlavatý, profesor veronauka na praški gimnaziji, je srečno deloval v modroslovju in izdal leta 1885. v založništvu svetopropokopskega društva «Razbor filosofie sv. Tomáše Akvinského» v spomin tisočletnemu spominu blažene smrti sv. Metoda. Za uvod ima v latinskem izvorniku in češkem prevodu okrožnico Leona XIII. «Aeterni patris», ki govori o obnavljanju krščanskega modroslovja v duhu sv. Tomaža Akvinskega; pridejana je vrh tega razprava o važnosti modroslovja sv. Tomaža in nekaj o njegovem življenju in spisih. Potem obravnava splošna načela tomističnega modroslovnega sestava in nato govori o nočtiki, splošni metafiziki, posebni metafiziki, t. j. o bogoslovju, kozmologiji, angelologiji, psihologiji, evdaimonologiji in etiki, soteriologiji in o državni vedi. Tu naj takoj opomnim, da je izdalo svetopropokopsko društvo l. 1887. v češkem prevodu jeden spisek

sv. Tomaža: «De ente et essentia» in laški komentar k temu spisku, ki ga je napisal rajni kardinal Jos. Pecci. Ta prevod sta oskrbela prof. akadem. gimnazija v Pragi Vacl. Vojníček in Jan. Krst. Votka, dr. Jez., kateri je temu delu pridejal tudi izvrsten uvod. Jako uspešno deluje dalje na tem polju mladi, zelo nadarjeni dr. Pavel Vychodil, benediktinec rajhradski. Kot glavno njegovo zaslugo imenujem njegov izvrstni prevod Aristotelovih del, ki ga je tudi nasprotna kritika jako hvalila zlasti zaradi točnih in temeljitih opazk. Prevedena je Aristotelova knjiga «o pesništvu» l. 1884., «o duši» l. 1885., «Etika Nikomahova» leta 1888. Razven tega je pa vredno hvale in priporočila samostojno delo Vychodilovo «Dokazi za bivanje Božje in njihova zgodovina (Důkazy jsoucnosti boží a dějiny jejích)». Ta knjiga, izd. v Brnu l. 1889., obravnava temeljito v prvem delu zgodovino dokazovanja, da je Bog, in sicer najpreje v izvenkrščanskem modroslovju, potem v sv. pismu, pri sv. očetih in cerkvenih pisateljih, in naposled v poznejšem znanstvu; v drugem delu pa se peča pisatelj z dokazi za bivanje božje iz naše dôle. K tej knjigi se bode lepo podala ravno tega pisatelja «Apologija krščanstva». Cela knjiga ima iziti v treh delih. Dolej imamo v rokah samo prvi zvezek, ki obravnava nazore o svetu, novodôbne modroslovske smeri in zgodovino apologije. Če kje velja: «ex ungue leonem», moremo to po vsej pravici trditi o tem spisu, ki je pri nas prvo sestavno delo te vrste. Opozarjajoč na to delo (izhaja v zvezkih po 35 kr.), hkrati takoj poudarjamo, da je dr. Vychodil dosedaj že izdal dva dela svoje «Poetike»; prvi del je izšel leta 1890., drugi del pa letos. Ta knjiga hoče čim najbolje pojasniti estetične pojme in načela na temelju prave umetnosti in trdnega znanstva. To delo mnogo koristi ne le učeči se mladini, marveč v obče izobraženemu občinstvu. Dosedaj je obravnaval pisatelj v prvem oddelku temeljne estetične pojme sploh, v drugem oddelku pa govori o pesništvu, in sicer o pesništvu sploh, o pesniškem delu, o namenu, o notranji in zunanji obliki in o vrstah pesmij. Po načrtu ostaje pisatelju še govoriti o pesniku samem in o bralcih. Iz vsega tega, kar smo dosedaj povedali o samostojnih spisih Vychodilovih — poleg tega je jako zaslužen kritik kot izdajatelj lista «Hlídká literární», — vidi se jasno, da imamo v dru. Vychodilu znamenitega moža, na katerega smo lahko ponosni in od katerega lahko še mnogo pričakujemo. Dr. Vychodil pa ni jedini v vrsti živečih katoliških apologetov. Njemu se pridružuje tudi mladi, a takisto čili in nadarjeni dominican Filip Konečný. To dokazuje njegov apologetično-polemični spis: «Tak piše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře». Ta spis je bil priobčen v Pragi leta 1891. v založni društva «Vlast», kot priloga listu «Vlasti» in se je dajal zastoj vsem društvenim udom. Konečný kaže v njem, kako neutemeljene so trditve profesorja Masaryka o vedi in veri katoliški, vzlasti v njegovi knjigi «Zakladové konkrétné logiky», izd. l. 1885. Nekateri pikri izrazi pisateljevi morda ne bodo vsakemu všeč, toda treba le priznavati, da je to apologetično in polemično delo pisano s pravo učenostjo in z mo-

škim prepričanjem; zato je bode bral v svojo korist vsakdo, tudi, kdor ni še bral Masarykove «konkretne logike».

Ravno tako so vse hvale vredni apologetični spisi Konečnega, katere priobčuje «Růže dominikánská» — časopis, ki ga sam urejuje. Tu pa ne smemo pozabiti, da so obrambe katoliških resnic tudi vsi spisi kraljevograškega škofa Eduarda Brynycha. Vzlasti pa je v obrambo njegov spis «Štít víry.» V tej knjigi razjasnjuje in dokazuje pisatelj katoliške resnice, posebno tiste, ki jih protestanti tajé, in zavrača vse ugovore proti tem resnicam. Nekako okrajšan «Štít víry» je knjižica «Světlo pravé», ki je pripravna za birmance in za izpreobrnjence iz protestantovstva. — Tudi Štefana Pohunka, urednika «Vychovatelá» in kapelana v Pragi, moramo šteti med kršćanske apologete; tega ne pričajo samo njegovi sestavki, priobčeni v «Vlasti», posebno njegovi «Volné listy», marveč tudi njegovi samostojni spisi «Satan a jeho říše» in «Staropohanské štěstí, svoboda a lidskost!» Škoda, da mu zaradi mnogih uredniških poslov

ni mogoče nadaljevati poti, katero je pričel tako srečno.

Tako vidimo iz tega kratkega pregleda, da se pri nas na polju modroslovske in apologetične vede mnogo dela, in da more biti zadovoljen naš Štítný, praded češkega modroslovja,¹⁾ s svojimi nasledniki. Da dopolnimo sporočilo, omenjamo še, da dela razven Masaryka, Dasticha, Hostinskega, Kaprasa itd. na modroslovnem polju največ dr. Jos. Durdík, profesor na modroslovskem oddelku praškega vseučilišča, ki je doslej izdal že celo vrsto del. Imenujemo vsaj nekatere izmed njih: «Dějepisný nástín filosofie novověké, Psychologie pro školu (prva izdaja 1872), Karakter, Všeobecná aesthetika, Rozpravi Filosofické, Poětika jakožto aesthetika umění basnického, O methodičnosti ve studiu filosofie, Rozpravy filosofické, O Kantově kritice čistého rozumu, O významu nauky Herbartovy, Tóma ze Štítného», itd. itd.

(Dalje.)

¹⁾ Tóma ze Štítného je živel v 14 stoletju, od l. 1325. do nekako 1408.

Razne stvari.

Naše slike.

«Požar v rimskem predmestju.» Ta slika je v Vatikanu, v «Leonovi sobi». Predmet je povzet iz časa Leona IV. (l. 847.) V vatikanskem predmestju «Borgo» je divjal požar; tudi sv. Petra cerkev je bila v nevarnosti. Sedaj stopi papež Leon IV. vên na odprto hodišče, naredi znamenje križa čez požar in tako pogasi divji plamen. Ta prizor je vpodobil Rafael. V ozadju se vidi nekdanja cerkev sv. Petra, v odprtem velikanskem oknu pa papež s spremljevalci. Papež je dvignil roko in dela znamenje sv. križa. Med drugimi posamnostmi je vzbujal vedno največjo pozornost na levi strani mladenič-sin, ki nese na ramah starega moža-očeta. — Slikar Adolf Liebscher je Ljubljánčanom znan, slikal je za naše deželno gledališče. Prav tako je Friderik Smetana deloma znan našim lanskim naročnikom. On je skladatelj najpriljubljenjše češke opere «Prodane neveste». Na platnicah šte. 6. p. l. je kratek njegov življenjepiš. Porodil se je dné 2. sušca leta 1824. in umrl v Pragi dné 13. vel. travna leta 1884. — «Veliki oltar sv. Mihaela na Blokah» (na Notranjskem) je delo našega kamenoseka gospoda Vodnika v Ljubljani in pač vreden, da ga pokažemo v sliki svojim čitateljem. Ob jednom bodi ta slika mal spomenik pokojnemu bloškemu župniku Janezu Kaplenku, ki je dal napraviti ta oltar. Ta mož je imel vkus za umetnost in hotel res umetno prenoviti bloško cerkev. Žal, da ga je prerano pobrala smrt. Rojen je bil v Zgornjem Berniku pri Cerkljah, umrl letos dné 6. malega

travna. Blagemu prijatelju našega prizadevanja bodi prijazen spomin! Mojstra pa — mislim — delo samo hvali. — Slika na str. 369. nam kaže prizor, ko so slovesno blagoslovili novi most čez Savo pod smlednikom na Gorenjskem letos dné 14. rožnika popoldne. Most je okrašen z zelenjem, množica, zlasti šolska mladina, se je zbrala okrog slavnostnega govornika. Na višavi se vidijo nekoliko razvaline starega smledniškega (smleškega) gradú. Žal, da prostor sedaj ne dopušča več pisati o tem dogodku. Blagoslovil je novo stavbo gosp. Janez Karlin, smledniški župnik. — Jednako kaže slika na str. 377. prizor iz neke veselice in sicer z dné 22. junija. Oddelek dečkov je kar pripravljen mahiniti na Turka, tako pogumno dviga bridke meče — iz lesa in papirja.

K Resselovemu življenjepisú.

V šesti številki «Dom in Svet»-a t. l. piše gospod Ant. Sušnik pod zaglavjem «Jožef Ressel» med drugim to-le:

«Na Dolenjskem se je Ressel sprijaznil z grajšćakom na Grmu, kjer je sedaj naša poljedelska šola; le temu je bilo ime Smola. Resselu je to mnogo koristilo, ker je bil Smola poprej zemljemerec kranjske dežele. Pogovarjala se nista samo o gozdih, temveč tudi o poljedelstvu in hišnem orodju. Marsikateri Resselov nasvet je zvršil umni grajšćak.»

K temu odstavku je treba popravka, ker se rajnemu Smoli po zmoti pripisuje ožje prijateljstvo in občevanje z Resselom. Kar se tu o Smoli

veličastna dela, kakoršnih prosvetljeni devetnajsti vek ne bode nikdar ustvaril, kakor Dantejeva «Divina Commedia», krasni spomeniki slikarstva, in stavbarstva in — Kolumbovo odkritje samo. Pisatelj morebiti ni slabo mislil in tudi v tem stavku je nekaj resnice, a trebalo bi se drugače izraziti. — Sicer je pa knjiga vredna pohvale.

F.

ČEŠKO SLOVSTVO.

Slovstveni paberki s Češkega.

(Zbral univ. doc. dr. J. Tumpach.)

(Dalje.)

Kakor se dela čilo v modroslovju in apologetiki, tako, če ne še pridneje, delajo pri nas na zgodovinskem polju. In bilo je tega v resnici tudi že treba, ker je pomalem že nastala navada in moda, da se je blatilo vse katoliško in hvalilo vse, kar stoji v protivnem taboru. Tako se je okrog glav nekaterih mož iz protivnega tabora napravil že neki napačen svit, in nekatere dōbe in časi naše zgodovine, katerih se katoliški Čeh spominja z žalostjo in katerih žalostne nasledke čutimo do danes, proglašajo se kot najslabše dōbe češke zgodovine. Če evangelik ali protestant tako govori ali piše, ne čudimo se, ker se to vsteje na rovaš jednostranosti in sovraštvu reformovancev do katoličanstva, toda tako in večkrat še gorje govore in pišejo pri nas tudi sami «rojeni» katoličanje; tako pišejo tudi v «zgodovinskih» (?) delih, katerim pa sami zgodovinarji odrekajo vednostni značaj, in v tako imenovanih «zgodovinskih» romanih; tako govore ne samo v šolah, marveč tudi v zbornicah in pri javnih shodih. Da — žal — niti našim svetim zaščitnikom češkim ne privoščijo miru; vzlasti se v tem odlikujeta Schulz in Herben. Iz vsega tega se vidi, da imajo pri nas katoliški zgodovinarji veliko nalogo, ker morajo biti hkrati tudi apologetje. Pri tem delu pa hvala Bogu niso osamljeni katoliški duhovniki, zakaj podpirajo jih v njihovem delovanju ravno najboljši češki zgodovinarji, ki imajo po vsi domovini in celo v ptujini slavno ime. Zgodovina se ne dá «delati», in zato mora vestni in pravični zgodovinar, ki ljubi resnico in jo zato tako podaje, kakor jo je našel v starih virih, hoté ali nehoté dati resnici pričevanje in morda proti svoji volji mora postati v zgodovini zagovornik katoličanstva.

Da bi z združenimi močmi tem lože pobijali zgodovinske neresnice, ki jih razširjajo neprijatelji katoličanstva, zato so se pravi katoliški zgodovinarji nedavno združili v posebnem zgodovinskem društvu (historický kroužek), kateri se kot odsek društva «Vlast» pod vodstvom o. Svobode tov. Jez. v resnici lepo razcvita in izdatno deluje. Svoje delovanje kaže največ v predavanjih, ki jih prireja v zimskih večerih v sobani svetovaclavske posojilnice, potem v člankih, priobčevanih v «Vlasti» in naposled s tem, da izdaje «Sborník», katerega prvi sešitek (str. 135, cena 80 kr.) je nedavno izšel. Ta «Sborník» urejuje Fr. Zdráhal, mlad gimnazijski profesor v Pragi, in prvi njegov sešitek so povsodi

vsprejeli z resnično zadovoljnostjo. Obsega temeljito delo prof. zgodovine Jos. Vávre: Katoličanje in češki zbor l. 1608. in 1609., dalje članek taborskega profesorja Karola Konráda: «Slovstvene bratovščine v pobelogorski dōbi», spis Jos. Hamršmida, duhovnika iz johanitovskega reda v Pragi: «Kaj je veroval kralj Jurij o obhajilu pod obema podobama?», spis urednika prof. Zdráhala: «Poslednjih štirideset let v jezuitskem kolegiju v Ogerskem Gradišču (na Moravskem)», izdelan po izvornih listinah, in celo vrsto ocen, med katerimi je najvažnejša ocena o. Josipa Svobode, tov. Jez., o knjigi Tomaža Bílka «Reformacija katoliška v češkem kraljestvu po belogorski bitvi». To oceno je izdal «historický kroužek» tudi samo zase in to iz tega vzroka, ker obsega Bílkova knjiga na sramoto in zaničevanje katoličanov mnogo vidnih zgodovinskih neresnic. O Svoboda dokazuje kot izvrsten strokovnjak ravno v tej dōbi reformacije Bílku, kako napačno je rabil zgodovinske virov. V obče se vidi iz «Sborníka» poštena volja zgodovinskega društva, ki je vredno vsestranske podpore. Pripominjamo samo še to, da dobivajo ta «Sborník» ustanovniki «Vlasti» popolnoma zastonj. V resnici se veselimo prihodnje številke, v kateri se priobčijo, kakor vemo, zopet krasni spisi, vzlasti iz peresa prečast. gospoda Vaclava Honejska, adjunkta vseučilišnega Podlahé itd. Da le «Historický kroužek» vedno raste in se množi vrsta njegovih prijateljev, med katerimi so tudi Terek, Rezek, Winter, Ziebert itd.!

Vrh tega pa imenujem med katoliškimi zgodovinarji poleg drugih te-le pisatelje: Dr. Fr. Ks. Kryštůfek, profesor zgodovine in t. č. dekan na bogoslovskem oddelku praškega češkega vseučilišča. Napisal je v štirih zvezkih «Všeobecný dějepis církevní», ki šteje skupaj ne manj nego 3269 strani v osmerki. Celo to delo je izdalo društvo sv. Prokopa; vzlasti se odlikuje z jasnim zlogom, točnimi razsodki in umno uporabljnim obširnim zgodovinskim slovstvom. Vzlasti češko in v obče slovansko zgodovino podaje jako lepo, kar moramo priznavati i o jožefinski dōbi, i o reformacijskem času. Kryštůfkovo delo bode gotovo pri nas še dolgo, dolgo vir, iz katerega bodo zajemali nasledniki. — Nič manj ni v tem oziru hvale vreden velezaslužni prelat svetovidskega kapitlja v Pragi dr. Klem. Borový. Delovanje tega cerkvenega dostojanstvenika in rednega člana c. kr. češke akademije je sploh jako razsežno in zaslužno; sčasoma se ga bomo v svojih dopisih še večkrat pri raznovrstnih prilikah spominjali. Njegovo delavnost na zgodovinskem polju označujejo poglavitno te-le tri monografije: Antonin Brus z Mohelnice, nadškof praški. To je zgodovinsko-kritični življenjepis nadškofa, ki je po 140letnem medvladju, t. j. leta 1560. zasedel osiroteli nadškofijski prestol praški, ki je bil izpraznjen od leta 1421., ko je bil nadškof Konrad z Vechty prešel k husitovstvu. To delo je bilo izdano leta 1873. v založništvu že imenovanega, velezaslužnega svetoprokopskega društva na slavo devetstoletnice praške škofije (ustanovljene leta 973.); to delo je dobilo ceno «zborá doktorjev bogoslovja», kar samo že priča o temeljitosti te monografije.

Izdelana je v resnici z zgodovinsko istinitostjo po virih, ki jih je moral iskati gosp. pisatelj v kapiteljskem, nadškofijskem in namestniškem arhivu. V čast mu je! Ravno to moramo trditi o drugi monografiji dra. Borovega: «Martin Medek, nadškof praški (1581—1590)», po ravno tistem društvu izdani leta 1877. Tretje zgodovinsko delo tega pisatelja je izdalo leta 1878. društvo sv. Janeza v Pragi: «Sv. Janez Nepomuški, mučenec in glavni patron češkega kraljestva»; ta knjiga je izdana v 150 letni spomin, kar je bil sveti Janez svetnikom prištet (zgodilo se je to leta 1729. za papeža Benedikta XIII.). Znanstvena vestnost, zgodovinska temeljitost jo diči. To delo naj bi brali tisti premnogi liberalni pisatelji, ki se v svoji že do skrajnosti segajoči zlobnosti ne sramujejo napadati celó svetnikov Gospodovih, in ne bilo bi treba, da morajo vstajati vedno novi branitelji tega našega svetega patrona.¹⁾ — Med te branitelje moramo po pravici šteti na prvem mestu Jan. Krst. Votko, tov. Jez., ki je s svojim «Skřipcem na české nevěrce a rozumáře» pred šestimi leti ugnal sramotilce sv. Janeza; s spisoma «Čudežni jazyk sv. Janeza Nepomuškega» in «Sv. Janez Nepomuški in knežji rod Švarcenberški» je mnogo pripomogel k češčenju tega svetnika po češko-slovanskih deželah. Oba nazadnje imenovana spisa sta bila izdana v založništvu «Katol. tiskovnega društva», prvi leta 1884. in drugi leta 1887. Sicer je pa izdal ravno ta pisatelj leta 1885. v tej zadevi še drugi spis: «Kanonizacija sv. Janeza Nepomuškega in v njej vidna Previdnost božja, skrbčca za Češko»; ta spis je pisan jako lepo, umevno in temeljito; vsak ga lahko z velikim uspehom bere. Društvo sv. Janeza ga je izdalo v slavnostnem letu sv. Metoda (leta 1885.), ki je bilo hkrati petdeseto, kar traje in blagodarno deluje imenovano društvo; z njim vred je izdalo takrat še drugo lepo knjigo: «Sveti Cířilo - Metodijski spominki Marijanski, ali Mati božja Staroboleslavski na Češkem in Mati božja Tuřanska na Moravi». O Votki pristavljamo še to-le: Votka pozna temeljito češko zgodovino, pristrčno časti češke patrone, in navdušeno razglašča in brani njihovo slavo in čast; zato po vsej pravici zasluži častno ime, ki so mu je nadel: advocatus patronorum Bohemiae.²⁾ Jezuitski red nam je dal še drugega zgodovinarja, namreč jako zaslužnega podpredsednika «Zgodovinskega društva» o. Jos. Svobodo. On proučuje in raziskuje zlasti vire iz protireformacijske dōbe na Češkem; sadove svojega truda je objavil v raznih člankih po listih v «Časopisu katol. duhovstva», v «Vlasti» in drugodi; spisal je pa tudi samostojne knjige. Glavna med njimi je v dva dela razdeljena: «Katoliška reformacija in marijanska družina v češkem kraljestvu», izd. v Brnu leta 1888. Prvi del obravnava dōbo 1552—1620, drugi pa 1620—1655. Pisana je sēm in tje v malo nepravilni češčini, a povsodi jako zanimivo; dobro orožje je za vsakoga proti tistim, ki iščejo ravno iz te dōbe, kar morejo dobiti najhujšega proti katoliški cerkvi. Z ravno

to dōbo se peča drugi spis Svobode: «Iz prahenske okolice (z kraje Pracheňského)», ki se je posebej odtisnil iz mesečnika «Vlast», in spis «Iz graške okolice (z kraje hradeckého)», ki ga je izdalo l. 1892. «Katoliško tiskovno društvo». Razven Svobode je obogatil zgodovino češko v 17. stoletju tudi praški metropolitni kanonik dr. Jr. Krásł, ki je izdal leta 1886. v založništvu svetoprokopskega društva spis: «Arnošt, grof Harrach, kardinal svete rimske cerkve in knez-nadškof praški». To ni samo popoln životopis tega velikega nadškofa, marveč tudi temeljit zgodovinsko-kritičen popis verskih razmer na Češkem od leta 1623—1667. To delo je pisano z ljubeznijo do zgodovinske resnice; vse opisuje, kakor se je zgodilo in je vredno večje pozornosti vsakega prijatelja češke zgodovine. Pisano je živo in zanimivo, nikdar ne utrudljivo; nehoté se vzbudi v bralcu te obširne knjige (661 strani v osmerki) želja, naj bi dobil čim preje zopet kako podobno knjigo iz Kráslovega peresa.

Vsem tem dosedaj imenovanim zgodovinarjem se pridružuje častno Fr. Ekert, sedaj župnik pri Devici Mariji Snežnici v Pragi s svojim dvozvezkovim delom: «Sveta mesta kraljevega glavnega mesta Prage». Izdalo je je društvo sv. Janeza in sicer prvi zvezek leta 1883., drugi pa leta 1884.; v tej knjigi imaš zgodovino in popis cerkvā, kapelic, samostanov, sv. kipov in drugih spomenikov katoliške vere in pobožnosti v glavnem mestu češkega kraljestva; to delo je domoljubno in jako zanimivo za onega, kdor je obiskal ali misli obiskati stostolpo matičko Prago. Iz peresa ravno istega pisatelja je prineslo vlani društvo sv. Janeza prvi del «Življenja svetnikov». Podobnega dela nam pa preje nikakor ni manjkalo; že preje sta bivši prijor tepleškega samostana Karlık in za njim višegrajski kanonik Beneš Metod Kulda izdala življenje vseh svetnikov; drugi pa, n. pr. Rejzek, Procházka, Bílý itd. so popisali življenje nekaterih slovanskih svetnikov. Jako krasno zgodovinsko delo je tudi «Češka cerkvena zgodovina», katero je po čeških virih napisal Fr. Vacek, sedaj gimnazijski profesor v Slanem. Doslej je izšel prvi del, ki obsega najstarejšo dōbo češke zgodovine do konca desetega stoletja; izdan je bil v Pragi leta 1890. O tem proizvodu zadostuj to-le: To delo je tako temeljito, kakor ga doslej še nismo imeli. Škoda — v resnici škoda, da se ne nadaljuje; nikakor prazna beseda, če pravimo, da bi bilo to delo pravo okrasje češkega zgodovinskega slovstva. — Dober delavec na zgodovinskem polju je tudi Alojzij Hlavinka, kar dokazuje njegove «Zmote in laži v zgodovini (bludy a lži v dějinách)» in ilustrovana «Kronika češko-moravska». Obe knjigi brez izjeme dobro služita svojemu namenu in obe sta nam jako potrebni: prva zato, da bi odstranjevala toliko zmotnih nazorov sploh v zgodovini, v češki pa še posebej; druga pa zato, da bi oslabilo pogubni vpliv raznovrstnih strankarskih in liberalnih kronik in kroniček, katerih imamo na preostajanje.

V novejši dōbi lepo deluje v zgodovini tudi Jos. Hamršíd, kar priča njegov «Jošt z

¹⁾ Leta 1874. je izdal dr. Borový tudi lepo pisano „Zgodovino praške škofije na slavo 900 letnice praške škofije“. Pridelal jej je monografijo „Češki narodni dom v Rimu“.

²⁾ Leta 1879. je izdal tudi: „Spominki staro-boleslavski“.

Rosenberka», izd. leta 1892. v Pragi; ravno tako Peter Špička, duhovnik iz križevniškega reda, Anton Podlaha, adjunkt na češkem bogoslovskem oddelku, Honejšek, župnik pri sv. Katalu v Pragi in premnogi drugi. Razven tega pa so vspešno delovali in delujejo na zgodovinskem polju Konrád, Vlasák, Ježek, † Dudík.

Iz vsega tega seveda kratkega opisa se vidi, da zgodovina pri nas ni neobdelana ledina, marveč da so se tudi katoliški duhovniki marljivo zanj zanimali in se še zanimajo. Da so tudi lajki tako delali in da še delajo, ni mi treba pripominjati. Dovolj je, da navedem vsaj nekaterih imena. Pred vsemi je † Palacký, † Gindely, Tomek, Rezek, Kalousek, Tadra, Slavík, Brandl, Sedláček, Strnad, Prasek, Kryštůfek, Emler, Šembera, Helfert, Winter, Ziebert itd., itd.,

— torej cela dolga vrsta imen, katera sijajno slove širom sveta.

H koncu tega pregleda še omenjam, da se deluje pri nas tudi v patrologiji. Izdajajo se v češkem prevodu spisi raznih svetih očetov in cerkvenih pisateljev z jako dobrimi opazkami in razlagami. Tako je izdal že Sušil spise svetih apostolskih očetov in svetega Justina, mučenca. Čelakovský je prevzel spis sv. Avguština «o božjem mestu», Vojáček je preložil Tertullianov «Apologeticum», Desolda je izbral nekaj spisov sv. Janeza Zlatoustega, namreč šest knjig «o duhovništvu» in «dva opominjevalna govora palemu Teodoru»; vrh tega je prevzel tudi svetega Ireneja «petero knjig proti krivoverstvom»; tako so še druge spise cerkvenih pisateljev odeli v češko obleko. (D dalje.)

Razne stvari.

Národne pesmi.

(Z Belokranjskega. — Zapisal —r.)

1.

Poslušajte, mladi ljudjé,
Kaj vam povem,
Kaj vam povem
Od neke mlade deklice:
Poročni venec si je včeraj vila,
Da jutri bi se z dragim poročila.
Prišlo pa je povelje od Bogá,
Da mora se ločit' s tega svetá!
Prišla je danes bela smrt
In jo zavila v črni prt.
Zvonovi bodo godci ji,
Svatovi pa pogrebniiki.

2.

Prva je ura te noči,
Ko se Marija veseli
Z eno rdečo vrtnico
Še pred solncem vtrgano.
Angeljci so jo vtrgali
In jo Mariji šenkali,
Da si bo splela venec zlat
In ga dekliču šenkala.
Ktera ta venec zadobi,
Ta se v nebesih veseli;
Ktera ta venec izgubi,
Ta pa na dnu pekla gori.
Jezus je usmiljen'ga srca,
Vse, kar ga pros'mo, to nam da.
Zdaj ga pa pros'mo sveti raj:
«Vse, kar te pros'mo, vse nam daj,
Zdaj te pa pro'smo sveti raj,
Jezus, Marija nam ga daj!»

3.

Pasel je pastir ovčice
Na zelenem pašniku,
In pripasel je do klade,
Oj, do klade bukove.

In na klado to je sedel,
Pesnice veselo pel,
Izpod klade pa prilezlo
Majhno mu je detece.

Detece je govorilo:
«Hòla, hòla, striček moj!»
«Kaj si reklo, dete majhno,
Da bi jaz tvoj striček bil?»

Detece je govorilo:
«Hòla, hòla, striček moj,
Striček, ti si dober človek,
Zlobna pa je sestra ti.

Tvoja sestra, moja mati,
Ki se tretjič dnès moži,
Ki je sine tri imela,
Sine tri, ki jih več ni!

Prvega je v vodo vrgla,
Drugemu zavila vrat,
Mene pa pod klado dela,
Oj, pod klado bukovo.

Prosim, striček, dobri človek,
Oj, odvedi me domov
K moji materi hudobni,
Ki se tretjič dnès moži.

Le do praga me odvedi,
Kjer piruje mati mi,
Samo se čez prag bom vrglo,
Samo majhno detece!»

Striček detece odvedel
Le do praga je domov,
Samo se čez prag je vrglo,
Samo majhno detece.

«Hòla, hòla, mati moja»,
Dete govorilo je;
«Kaj si reklo, ti grdoba,
Da sem tvoja mati jaz?»

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige družbe svetega Mohorja.

Življenja srečen pot. Nauki, vzgledi in molitve za mladeniče. Spisal Anton Martin Slomšek, bivši knez in škof lavantinski. 12". Str. 442. — Družba je storila jako prav, da je novič izdala to zlato Slomšekovo knjigo. Uredil jo je gosp. Mihael Lendovšek. Uredba ni mnogo drugačna, kakor je bila v prvotni izdaji, pač pa je jezik očiščen in pisava uglajena tako, kakor pišemo v tem-le listu. Zdi se nam, da je tej knjigi nepotrebna hvala.

Dr. Fr. L.

Slovanska knjižnica. 6. in 7. snopič: Stara Romanka. Poljski spisala E. Orzeszkova; preložil Vekoslav Benkovič. Sloveča pisateljica nam je hotela pokazati s povestjo „Stara Romanka“, kako škodljiva je slepa ljubezen do otrok in kam privede človeka pijančevanje. O.1 začetka spis nekako dolgočasi in v sklepu ne zremo o koncu pijanca Mihalka. Ponavljano opisovanje obleke in tu pa tam precejšna gostobesednost razodeva žensko navado. Ko pa na strani 56 in 57 še naletimo, da gospodičina Zofka z „ročastimi ustnicami“ poljubljuje mačko „na gobček“, — strese nas zona. Vendar pa je celotni pomen povesti dober. Naš slovenski prevod je lep, le nekaj malega je pripomniti. Na str. 6 si je težko misliti, kako „je žolta očesna veja parkrat pomežikala“ (pač trepalnica!). Ne piše se „na kljubo“ (str. 9). „Strastna molitev“ (str. 37) ni prava. Str. 60 naj stoji „duha“ namesto „duh“.

Val. Bernik.

Češka književnost.

Slovstveni paberki s Češkega.

(Zbral dr. Jos. Tumpach.)

Takoj v prvem dopisu sem dejal, da ne mislim pisati po natančnem redu, in vesel sem, da sem to povedal. Ker sem namreč v dosedanjih dopisih omenjal, kako se goji pri nas apologetika, modroslovje, zgodovina in patristika, moral bi prav za prav sedaj pisati o drugih znanstvenih strokah, morda o naravoslovju, pravoslovju itd. Toda uporabim svojo izjavo in zato hočem rajši popisati nekatere knjige, katere je izdalo društvo „Vlast“, zlasti zato, da napišem kaj novega; na starejše stvari pride zopet vrsta čim najpreje.

Pred vsem omenjam, da se je pri nas marsikaj zgodilo v slavo škofovsko petdesetletnice svetega očeta. V vseh češkoslovanskih bogoslovnih so napravili akademije in predavanja; v veliki sobani Rudolfinuma v Pragi se je vršil slavnostni shod, pri katerem so govorili grof Lebedur in škof Brynych in drugi. Društvo „Vlast“ je pa izdalo ob tej priliki „Almanah“ v res slavnostni obliki. Dr. Horský

ga je uredil. Spisi v tem almanahu, ki je doslej najlepše delo tega društva, izvirajo brez izjeme samo od odličnih pisateljev. Latinsko pesem je napisal Sasinek, češko Flekáček, življenje Leona XIII. je jako vzvišeno narisal dr. Horský. Dr. Horský ima jako spretno pero, piše živahno, govori vneto, pa brez puhlih fraz. Drugi članki se tičejo seveda vsi ali naravnost Leona XIII. ali v obče papeštva. Tako n. pr. riše članek dr. Zapletala: Skrb sv. Očeta papeža Leona XIII. za češki kolegij v Rimu, ljubezen njegovo in vse njegove zasluge za češki rimski kolegij; on ga je ustanovil, on mu je daroval vse darove zanj nabrane v čeških škofijah. Zgodovinar Fr. Vacek opisuje „Prve stike Čehoslovenov z apostoljsko stolico v Rimu“ t. j. s papežem Nikolajem I., Janezom VIII., Štefanom VI., Janezom IX. in Janezom XIII. Dr. Al. Jiráček podaje v jako temeljitem spisu „Dokaz papeškega prvaštva izključno samo iz vshodnih sv. očetov, iz liturgije in pisateljev na vshodu.“ Dr. Jos. Kupka, profesor v Brnu, piše o „Skrbi sv. Očeta Leona XIII. za slovanske narode“ to je, da je spisal znano okrožnico iz leta 1880: „Grande munus“; pri tem popisuje pisatelj tudi slovansko romanje v Rim, ki se je vršilo v zahvalo za to, dalje, da je sv. oče daroval ostanke svetega Cirila velehrajski cerkvi, da je dal postaviti stransko kapelo v čast svetemu Cirilu in Metodu pri cerkvi sv. Klementa v Rimu, da je ustanovil redno cerkveno vlado v Bosni in Hercegovini, da je preuredil red oo. Bazilijanov med Rusi itd. Socijolog Tom. Jiroušek riše v članku „Sv. Oče Leon XIII. in socijalizem naše dōbe“ zasluge papeževe za reševanje socijalnega vprašanja, govoreč največ o njegovih enciklikah iz l. 1878. „Quod apostolici muneris“, iz l. 1880. „Arcanum divinae“ in iz leta 1891 „Rerum novarum“. Naposled krasno opisuje prof. Jos. Vávra „Skrb papeške stolice za cerkev na Češkem l. 1875; urednik Škrdle pa „Zgodovino društva Vlasti. Almanah je dragocen spominček na lansko papeževo slavnost. Društvo „Vlast“ je lahko ponosno na to delo.

Sicer si je pa še preje to društvo zaslužilo mnogo hvale s svojimi knjigami. P. Konečnega knjigo: „Kako piše prof. dr. Masaryk o katoliški vedi in veri“ omenjal sem že in pristavil, da so to prilogo dobili ustanovniki „Vlasti“ zastoj. Za to knjigo je prišla takoj druga, ne manj dragocena: spisal jo je Fr. Vaněček in imenuje se „Z duševnega bojišča“. V nji so literarno-statistične črtice, ki dokazujejo, kako spreten in temeljit pisatelj v katoliški stvari je župnik Vaněček. To dokazuje tudi njegova sicer mala, toda jedrnata knjiga, izdana v zalogi Vlasti: „Socijalne razmere in katoliška cerkev“. V njej so jako dobre in v lahkem, umevnem zlogu pisane opazke k okrožnici Leona XIII. o delavskem vprašanju. Sto in sto izvodov te knjižice je bilo

razprodanih, gotovo povsod rodi obilne sadove. Sedaj je Vaněček izmed glavnih sotrudnikov „Besed resnice“, ki jih je ustanovil škof Brynych; odkar je ta odšel v Kraljičin Gradec, urejuje jih Stejskal, podpredsednik katol. društva rokodelskih pomočnikov.

Razven tega naj omenjam, da je društvo „Vlast“ izdalo še dve knjižici, tičočji se socijalnega vprašanja. Jedna izmed njih „Kdaj je človek najsrečnejši“, ki jo je spisal Peter Kopriva (Kopal), razprodana je popolnoma, dasi se je je tiskalo 10.000 izvodov; drugo z naslovom „Májisté“, je napisal Tom. Jiroušek (skupno z ligo + 7) in kar trgali so se za-njo, ker je res pisana jako zanimivo. Sicer pa deluje društvo „Vlast“ v socijalni smeri tudi s tem, da izdaje „Delavski list (Dělnické noviny)“, ki jih urejuje Jiroušek in da vzdržuje poseben zaklad, iz katerega plačuje zlasti potnino tistim, ki imajo predavanja v raznih katoliških družtvih na Češkem in na Moravi. In takih predavanj je dovolj, zlasti ker se sedaj pri nas vedno množé katol. družtv.

V posebnem odtisku iz „Vzgojevatelja (Vychovatel)“, ki je tudi glasilo društva „Vlasti“, izšle so kritične opazke urednika temu listu Fr. Pohunka o resolucijah in govorih pri učiteljskem shodu v Pragi l. 1891., tičočje se verske in npravne vzgoje in pouka v ljudskih šolah; vrhu tega se je odtisnil tudi opomin „Ne popravljajte očenaša“, kjer se dokazuje, da se v očenašu popolnoma lahko ohrani „našim vinnikům (našim dolžnikom)“, in „zbav nas od zlého (reši nas od hudega)“. Obe knjižici sta pisani premišljeno in temeljito. Zlasti prva Pohunkova je znamenita. Škoda, da je gospod urednik sedaj z uredniškimi posli — dejal

bi — obsut in da torej nima toliko časa, da bi pisal za „Vlast“. — V minulem letniku „Vlasti“ je bilo vsem žal, da ni bilo nobenega njegovega sestavka v listu; zato so bili pa vsi veseli, ko se je letos zopet objavilo njegovo ime. Njegove spise beró namreč bralci „Vlasti“ z največjo slastjo.

„Zgodovinski oddetek (Historický kroužek)“ društva „Vlast“ je pričel meseca vinotoka iznova svoja predavanja. Prvi je govoril administrator Hálek, in pri odborovi seji v polovici vinotoka je naznanil podpredsednik M. Svoboda, da letos ne bo manj predavanj, nego jih je bilo lani. Predavali bodo: župnik Honejšek, arhivar Veselý, profesor Vávra, prof. Zdráhal, prof. Kollmann, o. Peter Špička in morda še drugi, tedaj sami stari, dobri znanci.

Poleg tega pa razpošilja društvo „Vlast“ svojim členom drugi zvezek „Zbornika zgodovinskega oddelka“, ki obseza jako lepo delo adjunkta Antona Podlaka: „Življenje in delovanje Ant. Koniáša“; spisano je na temelju spisov Koniáševih in je nekaka obramba tega moža. Mladi duhovnik budějeviške škofije I. Kroiherr je podal lep prispevek k zgodovini XVIII. stol. z naslovom: „Ali je bilo zrušenje majestata vzrok češkemu uporu?“ Zatem je natisnjen v latinskem izvirniku in v točnem češkem prevodu profesorja dr. M. Kováfa list Čeha Vaclava Nerošve, v katerem je opisal leto 1620. Norimberžanu J. Trantu, kakšna je bila tedaj vojska in v kakšnem stanju so bila cesarska mesta. Mnogobrojne ocene P. Svobode, Ant. Podlake, Petra Špičke in urednika „Zborniku“ Zdráhala završujejo poleg kratkih opazek v zgodovinskem oddelku obseg temu zvezku. Vivant sequentes!

Razne stvari.

Misijon za srednjo Afriko. Dobili smo minuli mesec o tem misijonu poročilo, katero tu objavimo.

V Kajiri iz zavoda za zamorce, 22. grudna 1893. — Kakor sem Vam bil obljubil, poročam Vam, prečastiti gospod, nekoliko o našem zavodu. Vem namreč, da Vas živo zanima naša naprava.

Kakor Vam je znano, imamo v mestu dve hiši, jedno za misijonarje, drugo za sestre; v sredi med njima pa stoji cerkev Jezusovega Srca. Ko sem l. 1882. prvič prišel sém, bilo je naše takrat še nedodelano poslopje jedina evropska zgradba v tem delu mesta. V našem obližju so stale borne kočje, v katerih so prebivali mohamedani. V mesto ali iz mesta gredé je bilo treba gaziti po prahu čevelj globoko, zrak so okuževala mnogoštevilna živalska trupla, okrog katerih so se zbirala kardela jastrebov. Sedaj so pa vrasla okolu nas lepa poslopja, in v njih prebivajo većinoma kristijani. Že po zunanji osnovi in redu na poslopih in cestah

se razvidi, da pričjenja zmagovati evropska omika mohamedansko nesnažnost, in krščanska luč praznoversko temo. Na koncu tega mestnega dela stoji naša cerkev z dvema zvonikoma, s katerih že deset let ljubeznivo doni glas treh zvonov. Na cerkvenem pročelju se sveti v meter visokih črkah napis: „Cordi Jesu sacrum.“ Tukaj se časti sedaj sveto Srce, najdražje znamenje našega odrešenja in ljubezni, ki očiščuje duše in jih dela Bogu podobne, da jih pripelje do večne slave in blaženosti. In vse to se godi prav tam, kjer so bile prej kočje, beznice in jame, v katerih so stregli najsramotnejšim pregreham in zapravljali čast duše in zdravje. Sedaj se zbirajo tukaj verniki, da časté in molijo zmagovitega Odrešenika sveta. O velikih praznikih: o božiču, o veliki noči itd. opravlja naš mil. gospod škof slovesno službo božjo. Ob nedeljah in praznikih prav obilno obiskujejo cerkev. Te dneve se daruje sv. maša ob 6., 7. in 10. uri. K prvima

hove pri studencih, jezerih, jamah, ki provzročujejo nevihto. — Str. 53. „Oženjeni duhovni bili so v XII. stoletju prav navadni, šele benediktinci (!?) so izbojevali celibat.“ Naj blagovoli g. profesor prečitati kakšno katoliško knjigo, da se bolje pouči o tej stvari. — 54. Aenas t. j. Aeneas. — Str. 56. „v cerkvah so predstavljali tudi smešne igre in celó pleše.“ Ostanki od poganskih šeg in navad, kakor so še dandanes pustne veselice, bili so v navadi po Francoskem in Nemškem, toda po Goriškem morda k večjemu v Akvileji. Plesali pa niso v cerkvi, ampak na prostoru pred cerkvijo. — Str. 56. trgovci so postavljali hišice t. j. šotore. — Str. 58. Župnice da so bile županovo zemljišče. Utegnila je biti kakšna župnica županova, a veliko je „župnic“, t. j. senožeti na župnem — solnčnem svetu, ki niso nikdar bile županska posest in last. — Str. 61. spomin Corisa t. j. Kore-ta. — Str. 71. Petra Bonuomo, t. j. Bonomo. — Str. 96. Drvinščini, t. j. Devinščini. — Stran 116. Terzo da je od latinskega ad tertium lapidem, ni izvestno. Utegne biti dimin. od Ter, torej mali Ter = Térec potok, ki teče pri vasi Terzo. — Str. 118. Štivan ni S. Giovanni alle tombe. V tržaških listinah je povsod S. Giovanni de Tuba. — Str. 120. Mnogi (?) izvajajo devinske gospode iz Furlanije itd. Pichler v knjigi: Il Castello Duino stran 90. pravi o nekem nadgrobnem kamenu z nadpisom: „heros Duinos“, ki se je našel v vasi Zuins. Toda v listinah je ime Duino šele iz najnovejše dôbe, pred je bil Tuba, Tubin, Dubin, Duvin grad. Duba je v Dalmaciji, na Saksonskem, celó vas na izlivu reke Ade v Komsko (Como) jezero se kliče „Dubino“. — Str. 121. Hohenlohe-Oettingen? Poslednji knez devinski, ki je umrl 11. pros. l. 1865. se je pisal Egon Karl Hohenlohe Waldenburg-Schillingsfürst. Senior te rodovine je knez Egon Hohenlohe-Oehringen. (Pichler, Duino p. 442.) — Stran 122. L. 1330. je podelil patrijarh Pagano fevd Monfalcone (Tržič) svojemu sinu (?), t. j. strniču. — Str. 123. L. 1085. so darovali koroški vojvode rožaskemu samostanu vasi: Sežano itd. Onega leta je patrijarh Ulrich (1085—1121), sin grofa Markvarda, pozneje vojvode Koroškega, potrdil že pred podarjene (l. 1060. in 1073.) vasi: Sežano itd. Šepolje, t. j. Šipovlje, od šipe, šipke divlje vrtnice, robidnice, ako ni od trave djip = kršin (andropogon gryllus), ker v tržaških listinah je pisano Xipuglan = Žipuljan (l. 1316.). — Str. 123. Copenmaul, t. j. Rappmaul. — Graščina v Ravnah pri Vremu (t. j. Vremih) je dalje pri Košani. — Bonaventura Petač, t. j. Benvenuto Petač. — Str. 124. Prelože ni zato dobilo ime kot da je preloženo, nego ker je pri Lozi, torej Priložje — Prilože. — Kornjal ni od kakega Cornelia, nego, ker je tam bila žitnica in žitni sejem nemško — Kornhalle — Corgnale. Tržaški kanoniki so dobivali največ žita iz Lokve — Kornjale.

Gospod profesor ima veliko posla in zató mu ne zamerjamo teh malenkostnih nedostatkov v lepi knjigi, ter željno pričakujemo nadaljevanja temeljitega zemlje- in zgodovinopisnega popisa mile nam slovenske zemlje.

Matija Sita.

Češka književnost.

Slovstveni paberki s Češkega.

(Zbral dr. Jos. Tumpach.)

Ravno sem premišljal, o čem bi danes pisal za „Dom in Svet“, ko se odpró duri in mi sluga prinese naš praški „ordinarijatni list“, kjer je natisnjena i v izvorniku in v dovršenem češkem prevodu, ki ga je oskrbel znani leksikograf, dosluž. profesor Vojáček, najnovejša okrožnica sv. očeta Leva XIII. tičoča se učenja sv. pisma. Seveda sem jo takoj prečital, a poleg tega sem tudi sklenil označiti v današnjem dopisu, kako se je godilo svetopisemskemu učenju pri nas in kako se mu še godi. Pričenjam s prevodi sv. pisma. Češki prevod, sestavljen iz večine po Vulgati in samo malo se ozirajoč na stari slovanski prevod po Septuaginti, bil je gotovo že pred dvanajstim stoletjem, rabil se je v bogoslužnih knjigah. Najstarejši rokopis te vrste izvira iz 13. stoletja, namreč psalterij s glosami; sedaj ga hrani muzej. Dalje je tu rokopis virtemberškega psalterija iz polovice 14. stoletja, rokopis podjebradskega psalterija s konca 17. stoletja, rokopis klementinskega psalterija iz početka 14. stol., vseučiliškega, kapiteljskega itd. Evangelistarji izvirajo iz 14. stol.: že Ana, hči Karola IV. in žena Riharda II., angleškega kralja, vzela je s seboj v novo domovino „novi zakon“ češki. Rokopisov češkega sv. pisma je tudi več. Tako hranijo v draždanski knjižnici „leskovsko sv. pismo“ (bible leskovecká) iz l. 1390.—1410.; dalje je sv. pismo litomerško-vratislavsko, katerega dva dela ima škofovska knjižnica v Litomeřicah, tretji pa je pri grofu Vratislavu; to sv. pismo se imenuje tudi slavatsko; pisal je je med l. 1410—1416 Matija Jakobov iz Prage; vrh tega imamo še olomuško sveto pismo, dokončano l. 1417, pisano in folio na pergamentu v dveh delih; sv. pismo emavško, sv. pismo Kristine švedske v Vatikanu, sv. pismo šafhúsko in mikulovsko.

Tiskan je bil najpreje novi zakon in sicer že l. 1475 v Pelznu, kjer so tiskali tudi psalterij. Praški meščanje: Janez Pytlík, Severin Kramář, Janez od Čapov in Matija od Belega leva so oskrbeli, da se je leta 1488. izdalo sveto pismo v Pragi, l. 1489. v Kutni gori in leta 1506. s slikami v Benetkah. Melantrich je tiskal nekolikokrat sveto pismo, počenši od leta 1549. — Češki bratje na Češkem in na Moravi so izdali novi zakon v novem prevodu Janeza Blagoslava po grškem izvorniku l. 1564.; nato je pa l. 1579.—1593. izšlo v šestih delih sv. pismo (bibli kralická), katera se je l. 1596. in

l. 1613. odtisnili iznova. Pozneje l. 1677.—1715. so jezuitje Konštanc Jiří, Šteyer in Borner izdali v treh delih svetováclavsko sv. pismo, katero je iznova izšlo l. 1769.—1771. Nove izdaje sv. pisma izvirajo od Durycha in Procházke, od Krbca, Bezděke, Frencla, Srdínka in Borovega. V novejšem času pa sta izšli dve sv. pismi, bogato ilustrovani in sicer: sv. pismo Dorétovo, katero je izdal Otto in uredil † Štulc in Lenc in „zlato sv. pismo“, katero je založila „sv. václavská záložna“, in ki so ji uredili dr. Borovy, Kyselka in Drozd. To bodi dovolj o češkem sv. pismu!

Ako se gre zato, kako so se gojile pri nas svetopisemske vede, moramo vsekakor imenovati na prvem mestu † dr. Sušila, ki se je zlasti pečal z razlago novega zakona. Njegova učenost je bila orjaška in njegovi spisi so res pravi studenci bogoslovne vede. Zato so tudi skoraj vsi doživeli drugo izdajo, kar pri nas v znanstvenih delih pomenja mnogo. Njegova razlaga knjig novega zakona je izšla v zalogi društva sv. Prokopa v Pragi in sicer v sedmih delih. Prvi štirje obsegajo evangelije, peti dejanje apostolov, šesti (v dveh pododdelkih) liste sv. Pavla (brez lista do Hebr.) in sedmi del ostale spise novega zakona. Za Sušilom pa moramo imenovati drugega Moravca, doktr. Mel. Mlčocha, profesorja v Olomucu, kateri že daljši čas tam pčučuje stari zakon. Iz njegovega peresa izvira „Starověda biblická“, ki jo je založilo l. 1888. društvo sv. Prokopa v Pragi. To je prvo hebrejsko starinoslovje pisano v češčini, in zato smo je pozdravili s veseljem. Še z večjo pohvalo pa smo sprejeli njegov „Psalterium“, o čemer nečem tukaj dalje govoriti, ker sem prepričan, da je to delo že znano iz raznih znanstvenih inojezičnih listov. Meni se zdi, da je ta knjiga v resnici izvrstna. Zato pa res kar nestrpno čakamo Mlčochovega slobodnega, metriškega prevoda psalmov po izvirniku; pri tem poudarjam, da ga bodo gotovo vsi veseli; do sedaj je malo znan, ker ga je bil Mlčoch izdal samo v kamenotisku. Na češkem bogoslovnem oddelku predava stari zakon profesor dr. Jaroslav Sedláček, po katerega spiskih smo sestavili te

črtice o češkem sv. pismu. Iz svetopisemske vede je napisal ta mladi mož že več spisov; obiskal je tudi že večkrat jutrove dežele. Vrh tega je pa izdal lansko leto hebrejsko slovnico z naslovom: „Lešon hassefarim“ ali „Temelji hebrejskega svetopisemskega jezika“. — To knjigo so splošno hvalili, samo to so opazili ocenjevalci, da pisatelj proti navadnemu načinu začenja sprego s prvo osebo, in ne s temeljno obliko tretje osebe; to pa je pisatelj naredil samo zato, da bi ohranil nam domači način spreganja.

Poleg teh se peča s svetopisemskimi vedami tudi kraljičino-grajski prof. dr. Jan. Nep. Soukup, ki je iz te stroke napisal mnogo temeljitih člankov za „Časopis kat. duhovenstva“. Tako je spisal, da navedem vsaj nekatere njegove spise, med drugimi: „Vsebina knjige Jobove“ in „Politiško delovanje prorokov starega zakona“. Soukupu se pridružuje po svojem spisu „Chronologie der Bibel“ v ptujini dobro znani budjejeviški prof. dr. Raška in prof. dr. Jiráček, kateri spisuje članke iz svetopisemskih ved vzlasti v Ottov „Naučný slovník“. Tudi doktor Jan. Krst. Marek, sedaj kanonik pri sv. Vidu v Pragi, pečal se je s temi vedami; priobčil je n. pr. spis o svetopisemskih apokrifih. — Posebne pozornosti pa je vreden tudi z apologetičnega stališča članek Julija Chodníčka „Mere Noetove ladije“ v Časop. kat. duch. l. 1878., kjer dokazuje na temelju višje matematike verodostojnost dotičnih svetopisemskih podatkov. Ta članek je predelal za širje občinstvo v predlanski „Vlasti“ učitelj Kočí, izšolan tehnik; o priliki petdesetletnice škof. je bil podan v latinskem prevodu kapelana Baueröpla sv. Očetu v Rimu. Naposled ne smemo zamolčati dr. Janeza Šykoře, profesorja v Pragi, ki piše raznovrstne članke iz novega zakona v različne časopise in v Ottov „Naučný slovník“. — Preje so seveda že mnogi drugi delovali v tej stroki, n. pr.: Dobrovský, Dracký, Turner, Körner, Frencl, Kozelka, Bílý itd., ki jih že pokriva črna zemlja.

165 Današnji številki je pridejan „Vozní red železnic na slovenskem ozemlju“ od 1. rožnika do 1. vinotoka 1894.

